

जाहिरातीचे दर.

सालील पस्यावर चौकशी
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल हंशील माफ)

किरकोळ अंकास

एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ८

पुणे, बुधवार, तारीख २१ जानेवारी, १९४२

अंक ३

कॉमनवेल्थचा वैभवशाली विस्तार

हेड ऑफिस बिल्डिंग

चेअरमन

* खा. व. एम्. एन्. मेथा,
C. I. E., M. B. F.

- ★ २७ हजारांचेवर पॉलिसी-होल्डर्स
- ★ एकूण चालू विमे २ कोटीचेवर
- ★ दोन हजारांहून अधिक कार्यकर्ते निरनिराळ्या प्रांतांत कॉमनवेल्थसाठी उत्साहाने काम करित आहेत.

कॉमनवेल्थ

अंशुअरन्स

कंपनी लि.

अॅक्टिंग ऑफिस सुपरिन्टेंडेंट * एम्. एन्. भागवत, B. A.

'कॉमनवेल्थ' ची पॉलिसी घेऊन जीवन निश्चित व सुखी करा.

The Co-operators' Book Depot.

9, BAKEHOUSE LANE,
FORT, BOMBAY.

The Only Book Depot of its Kind in India.

Specialising in

Books on Economics, Co-operation, Banking and Finance, Accountancy and Auditing, Commerce, Business Organisation, Rural Reconstruction and allied Subjects.

Books on all Subjects and of all Publishers in India, England and America are readily supplied at the published Prices.

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

विविध माहिती

हिंदी अंदाजांची निर्गत

हिंदुस्थानांतील कोंबड्यांची अंदाजी ब्रिटिश गिन्हाइफांस कितपत पसंत पडतात व ती पाठवावयाची म्हटल्यास त्याची व्यवस्था कशी करावयाची, ह्याचा विचार सरकार करित आहे. प्रयोगा-वास्तव सहा हजार अंदाजी पाठविण्यांत आली आहेत. ह्या अंदाजांच्या परीक्षांचा रिपोर्ट मिळाल्यावर, आणखी अंदाजी पाठवण्याचा कार्यक्रम ठरविता येईल.

लष्करांत अधिकाऱ्यांची भरती

हिंदी लष्करांत आणखी अधिकारी हवे असल्याकारणाने ज्या उमेदवारांस पूर्वी निवडले नव्हते, अशांची पुनः चाचणी घेण्याचे ठरविण्यांत आले आहे. युद्धास प्रारंभ होताच, अनेक उमेदवार पुढे आले व स्पष्टीतल काही विशेष लायक उमेदवारांसच निवडण्यांत आले. बाकीच्यांस आता पुनः संधि मिळत आहे.

१ कोटी, ४० लक्ष कामगार

अमेरिकेतील कारखान्यांत सध्या ५० लक्ष कामगार काम करित आहेत. त्यांची संख्या १९४२ अखेर १ कोटी, ४० लक्ष करण्याची अमेरिकन सरकारची योजना आहे. पुरुषांस लष्करांत जाता यावे, ह्याकरिता त्यांची जागा शक्य तेथे स्त्री-कामगार घेतील. ५० लक्ष लोकांचे लष्कर तयार करण्यापेक्षा त्यांच्या तिपटीइतक्या कामगार-दलाची योजना करणे अधिक अवघड आहे, असे उद्गार एका अमेरिकन अधिकाऱ्याने काढले.

ऑस्ट्रेलियाचे युद्धक्षेत्रांतील महत्त्व

ऑस्ट्रेलिया, आतापर्यंतच्या रूढीस सोडून, अमेरिकेबरोबर स्वतंत्रपणे वाटाघाटी करू लागला आहे. वसाहतींनी ग्रेट-ब्रिटन-मार्फतच परराष्ट्रांबरोबर बोलणी करण्याचा आजपर्यंतचा प्रघात आहे. युद्धविषयक घोरण आसणाऱ्या ब्रिटिश युद्धमंत्रिमंडळांत ऑस्ट्रेलियाचा एक प्रतिनिधि मंत्री पाहिजे, अशी मि. स्पेंडर ह्यांची मागणी आहे. इतर वसाहतींचा प्रतिनिधि तेथे नसला, तरी ऑस्ट्रेलियाचा प्रश्न स्वतंत्र आहे, असे ते म्हणाले.

जपानी नाविक हानि

पॅसिफिक महासागरांत जपानच्या १ लक्ष, २८ हजार टनांच्या आगबोटी आतापर्यंत बुडविण्यांत आल्या आहेत.

हॉगकॉम अँड शॉफार्ड बँकिंग कॉर्पोरेशन

बरील कंपनीची मुख्य कचेरी आता लंडनमध्ये नेण्यांत आली आहे.

कपाशीचे काय करणार !

बऱ्यादांत गेल्या वर्षी २,८६,३६६ गाढ्या कपास विक्रीसाठी आली होती; यंदा ४,३९,२९७ गाढ्या आली आहे. त्यामुळे व बहातुकीच्या अडचणीमुळे, बऱ्यादांतील शेतकऱ्यांची कुचंबणा झाली आहे. प्रांतिक सरकारने सर्व कपास विकत घ्यावी असे सूचविण्यांत येत आहे. कपाशीची लागवढाहि, जरूर तर काय-याने नियंत्रित करण्याची पाळी येईल.

हिंदी गिरण्यांत हिंदी कपाशाचा उठाव

सप्टेंबर ते नोव्हेंबर

१९४०

१९४१

गाठी

८,४२,१९५

९,८७,२०५

संशोधन चाळू असतांना मृत्यु

श्री. दीनबंधु भट्टाचार्य हा कलकत्ता विश्वविद्यालयांतील संशोधन कार्य करित असलेला एक विद्यार्थी स्ट्रिकनाइन हेडोफोर हे एक विषारी रसायन एका नळीतून दुसऱ्या नळीत चालीत होता त्यानेळी त्याच्या श्वासाबरोबर रसायनाचा काही वायू आत गेल्यामुळे तो बेशुद्ध पडून मरण पावला.

बॉम्बे टेलिफोन कं. लि.

गव्हर्नमेंट टेलिफोन बोर्ड लि. नें बरील कंपनीचे भाग ८९ व. १५ आ. स सक्तीने घेण्याचे ठरविले, त्यास बॉम्बे टेलिफोनच्या काही भागिदारांनी विरोध केला. भागाची ही किंमत रास्त नाही, ती १३४ रुपये असावयास पाहिजे, असे त्यांचे म्हणणे आहे. मुंबई हायकोर्टाने, ह्यासंबंधांत सरकारी तज्ज्ञाने कोणत्या आधारावर भागाची किंमत ठरविली तें दाखविणारे कागद दाखविण्यास टेलिफोन बोर्डाला हुकूम दिला आहे.

युद्ध-कामगिरी करणारांस प्राधान्य

मुंबई प्रांतांतील न्याय सात्यामधील बरिष्ठ जागा (डिस्ट्रिक्ट जज, प्रेसिडेन्सी मैजिस्ट्रेटस, स्मॉल कॉज कोर्ट जज्जेस, हायकोर्टातील बरिष्ठ जागा इ.) भरतांना युद्धविषयक भरीव कामगिरी करणारांस प्राधान्य दिले जाणार आहे. उमेदवारांच्या वयाची अट जरा दिली केली जाईल, परंतु इतर लायकी मात्र नियमाप्रमाणे असली पाहिजे. सालच्या दर्जाच्या नोकरीचे बाबतहि युद्धकार्य केले असणारांस प्राधान्य मिळेल.

पगाराचे पैसे बाहेर पाठविण्यास परवानगी

हिंदुस्थानांतून परदेशी पैसे पाठविण्यास रिझर्व्ह बँकेची परवानगी लागते. एकाद्या फर्मला विदेशी नोकर ठेवावयाचा असल्यास तिने त्या नोकरास आपल्या पगाराचा काही भाग त्याचे देशाकडे पाठविण्यास परवानगी मिळेल किंवा नाही ह्याची अगोदर चौकशी करावी. हिंदुस्थानांत येण्यास पासपोर्ट मिळाला म्हणजे स्वदेशी पैसे पाठविण्यास परवानगी मिळाली असे समजू नये.

आणखी आगगाड्या रद्द होणार

जी. आय. पी. रेल्वे आपल्या उतारूंच्या आणखी काही गाड्या बंद ठेवणार आहे. रद्द केलेल्या गाड्या लवकरच जाहीर केल्या जातील. युद्धविषयक बहातुकीस व अन्नसामुग्री आणि शेतीचा माळ ह्यांचे बहातुकीस प्राधान्य देण्यासाठी ही व्यवस्था आहे.

सुताचा पुरवठा

कोष्टी लोकांस पुरेशा सुताचा पुरवठा योग्य किंमतीत करण्याच्या योजनेचा विचार हिंदुस्थान सरकार करित आहे.

विणकरांची उपासमार

बंगलोर शहरांत सुमारे ५० हजार विणकरी आहेत. १० हजार हातमाग तेथे चालू असत, त्यांतील निम्मे आता बंद पडले आहेत. रेशमाच्या धाग्याच्या किंमतीमधील बेसुमार वाढीचा हा परिणाम आहे. विणकर्यांवर उपासमारीची वेळ आली आहे. शहरांतील व्यापारी विणकर कुटुंबांना अन्नदान करित आहेत.

ओस्वा येथे मोटार कारखाना

बिलां ब्रदर्सनी ओस्वा (बडोदें संस्थान) येथे मोटारींचा कारखाना काढण्याची योजना केली आहे. तूर्त, रूक तयार करण्याचे काम तेथे होईल. एका अमेरिकन फर्मने त्यास सहाय दिले आहे. कंपनीचे अधिकृत भांडवल १० कोटी रुपये आहे.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... २०	विमा व्यवसायावरील नवे पुस्तक
२ न्यायमूर्ति रानडे ह्यांच्या जीवनाचे रहस्य ... २१	५ प्रदर्शनाची पूर्वपीठिका २४
३ १९४१ सालातील शेअर्समधील चढउतार ३२	६ रिसर्व्ह बँकेच्या कार्याचा आढावा ... २४
४ स्फुट विचार ... ३३	७ हिंदी तांदळाचे पीक ... २४
पुणे येथील रानडे समाह-पुण्याच्या सभेतील भाषणे-	८ निवडक बाजारभाव ... २५

अर्थ

बुधवार, ता. २१ जानेवारी, १९४२

न्यायमूर्ति रानडे ह्यांच्या जीवनाचे रहस्य

कोणत्याही पुरुषाच्या मृत्यूची किंवा जन्माची तिथी साजरी करण्याची प्रथा सार्वत्रिक रीतीने रूढ झाली आहे तिच्या मुळाशी दोन हेतु असतात. त्या पुरुषाने स्वतःच्या आयुष्यात केलेल्या लोकसेवेसंबंधाने कृतज्ञता व्यक्त करणे हा एक हेतु आणि त्याच्या पुण्य स्मरणाने आपणांस सत्कार्यप्रवण करण्यासाठी स्फूर्ति प्राप्त करून घेणे हा दुसरा हेतु. न्यायमूर्ति माधवराव रानडे ह्यांनी हिन्दी राष्ट्राच्या हितसंबंधाने एवढे महत्त्वाचे व प्रचंड कार्य केले आहे की त्यांच्या मृत्यूनंतर एकेचाळीस वर्षांनी त्यांची जन्मतिथी शंभर वर्षांची होत असल्याने तो प्रसंग मोठ्या प्रमाणावर आणि आभारपूर्वक साजरा करण्यांत लोकांनी स्वतःचे केवळ कर्तव्यच बजावले आहे ह्यांत संशय नाही. न्यायमूर्तीच्या जन्माच्या शतसांवत्सरिक उत्सवांत सर्व घमचि, पक्षाचे, विचारांचे व प्रांताचे पुढारी भाग घेत आढेत, ह्यावरून त्या पुरुषाच्या कार्याची विशालता, विविधता व राष्ट्रीय उपयुक्तता याची कल्पना येते. हिन्दुस्थानास आपले पूर्ववैभव पुन्हा प्राप्त होऊन जगातील प्रमुख राष्ट्रांत मानाचे स्थान मिळवावयाचे असेल तर त्या उद्दिष्टाच्या सिद्धीसाठी भगिर्थ प्रयत्न निरनिराळ्या क्षेत्रांत झाले पाहिजेत असे त्यांचे मत असल्याने न्यायमूर्तींनी अनेक राजकीय, सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक व वाङ्मयविषयक चळवळी चालू केल्या. त्यांच्या कार्याच्या विविधतेत सूत्रबद्धता होती ती लक्षांत येण्यास त्यांच्या ध्येयाचे मर्म समजणे आवश्यक आहे. फर्ग्युसन कॉलेजातील अर्थशास्त्र आणि राजकारणशास्त्र यांचे प्राध्यापक प्रो. कर्वे, यांनी न्यायमूर्ति रानडे यांच्या चरित्रावर मार्मिक ग्रंथ लिहून नुकताच प्रसिद्ध केला आहे त्याची ह्या कामी उत्कृष्ट मदत होण्यासारखी आहे.

प्राध्यापक कर्वे ह्यांच्या पुस्तकांत (Ranade-the Prophet of Liberated India) न्यायमूर्तीच्या भिन्नभिन्न क्षेत्रांतील कामगिरीचा स्वतंत्र रीतीने व सलोख्याने विचार करण्यांत आला असल्याने त्यांतले विवेचन मूलग्राही व उद्बोधक झाले आहे. ग्रंथकर्त्याने प्रथम न्यायमूर्तीचे चरित्र वर्णिले आहे. आणि त्यांत बढलेल्या गोष्टींचे नुसते तिथिवार टाचण दिलेले नसून कार्याची

उद्देश व परिणाम ह्यांच्या दृष्टीने उत्कृष्ट संगति लावलेली आहे. ह्या प्रकरणांतील माहिती व विवेचन ह्यांचे योगाने युगप्रवर्तक ह्या नात्याने न्यायमूर्ति रानडे ह्यांस हिंदुस्थानच्या प्रगतीच्या इतिहासातील एका महत्त्वाच्या युगाचे प्रवर्तक ह्या नात्याने कोणते स्थान आहे ह्याची नीटशी कल्पना येण्यास सहाय्य होते. चरित्रनायकाचे उच्च ध्येय आणि ते गाठण्यास हिंदी लोकांनी करावयाच्या कार्याच्या दिशा ह्यांचे विवेचन ग्रंथाच्या पुढील दोन प्रकरणांत आले आहे. ह्या रीतीने विस्तरशः चर्चावयाच्या विषयाची पार्श्वभूमी तयार करून ग्रंथकर्त्याने न्यायमूर्तींनी हाती घेतलेल्या विविध कार्यांचे विवेचन निरनिराळ्या प्रकरणांत केले आहे. पन्नास वर्षांमार्गे सामाजिक सुधारणेच्या संबंधांत देशांत व विशेषतः महाराष्ट्रांत विलक्षण मतभेद उत्पन्न होऊन रणे माजली होती. त्यावेळी सुधारणेचे तारू ह्या दंगलीच्या वादळांतून सुरक्षित रीतीने हाकण्यांत न्यायमूर्तींनी कौशल्य दाखवले त्यांचे वर्णन ग्रंथकर्त्याने बोधप्रद आणि तत्त्वबोधक पद्धतीने केले आहे.

भारतीय अर्थशास्त्राची स्थापना आणि स्वदेशी उद्योगधंद्यांची जोपासना ह्यासंबंधांतले न्यायमूर्तीचे कार्य आद्यप्रवर्तकाचे व युगकर्त्याचे आहे. इंग्लिश अर्थशास्त्रज्ञांचे सिद्धांत हिन्दी राष्ट्राची परिस्थिति व गरजा ह्यांस लागू करण्यांत राज्यकर्त्यांची भयंकर चूक होत असल्याचे त्यांनी बिनतोडपणाने सिद्ध केले. हिंदुस्थानचे दारिद्र्य व तें दूर करण्याचे उपाय हा गेल्या शतकांत सध्याप्रमाणे जिव्हाळ्याचा विषय होऊन बसला होता. त्यांचे तात्त्विक व व्यावहारिक आकलन करण्याची शक्ति त्याकाळी लोकांमध्ये क्वचितच आढळण्यासारखी होती. इंग्रजी शिक्षणाबरोबर इंग्रजी विचार ह्या देशांत पसरले होते आणि इंग्लिश अर्थशास्त्र राज्यकर्त्यांचे अर्थशास्त्र असल्याने त्यांच्या विरुद्ध बंडाचे निशाण उभारणे जवळजवळ अशक्य होते. तथापि, न्यायमूर्ति रानडे ह्यांची जाही विद्वत्ता, तत्त्वान्विषक बुद्धि, जाज्वल्य देशाभिमान व स्वतःची मते स्पष्टपणे पुढे मांडण्याची निर्भयता ह्यांच्या अपूर्व साहचर्यामुळे त्यांस हिंदुस्थानच्या विशिष्ट परिस्थितीस सुसंगत अशी अर्थशास्त्राची मांडणी यशस्वी रीतीने करता आली. भारतीय अर्थशास्त्र व स्वदेशी उद्योगधंद्यांचा परिपोष ह्यांचे संबंधांत अलीकडे प्रगति झाली आहे तिचे श्रेय न्यायमूर्तींच्या बहुमोल कार्यास दिले पाहिजे. आर्थिक प्रगतीच्या संबंधांत राज्यकर्त्यांची भूमिका तटस्थपणाची असून चालत नाही हा सिद्धांत आता सर्वमान्य झाला आहे. ह्या सर्वच विषयांचे विवेचन प्रो. कर्वे ह्यांनी आपल्या ग्रंथांत मुद्देसूद व सुबोध पद्धतीने केले आहे. राज्यकारभारव्यवस्था, शिक्षण, राजकारण इत्यादि बाबतीत न्यायमूर्तींचे विचार काय होते आणि त्यांचे संबंधांत त्यांनी कोणती कामगिरी बजावली ह्यांचे रहस्य पुस्तकाच्या शेवटच्या प्रकरणांत आले आहे. न्यायमूर्तींच्या चरित्राचे मूलग्राही आणि संगतवार वर्णन व विवेचन जिज्ञासु जनतेच्या दृष्टीने आवश्यक होते आणि ती उणीव प्रो. कर्वे ह्यांनी उद्बोधक रीतीने भरून काढली आहे असे म्हणण्यांत आम्हांस आनंद वाटतो.

१९४१ सालांतील शेअर्समधील चढउतार

आर. आर. नावर आणि कंपनीचा आढावा

मुंबई येथील आर. आर. नावर आणि कंपनी (श्री. व्ही. पी. बर्दे), शेअर, स्टॉक व फिनॅन्स ब्रोकर्स, ह्यांनी प्रतिवर्षीप्रमाणे १९४१ चा आढावा व १९४२ वर्षीय अंदाज प्रसिद्ध केला आहे. त्यांत त्यांनी गेल्या वर्षातील युद्धविषयक व राजकीय परिस्थिति, हिंदुस्थानांतील व्यापारविषयक परिस्थिति, जिनसांचे बाजारभाव, व्याजाचे दर, सरकारी रोखे, पौढांतील, रोख्यांचे रुपयांतील रोख्यांत स्थित्यंतर, हुंडणावळ, हिंदी आयात-निर्गत व्यापार, लष्करी खर्चाचा सरकारी बजेटावर परिणाम, औद्योगिक परिस्थिति, इत्यादि गोष्टींचे सिंहावलोकन करून कपास-कापड, ताग, लोखंड व पोलाद, इंजिनिअरिंग, साणी, फोळसा, हड्डो-इलेक्ट्रिक, आगबोट, केमिकल, चहा, साखर, कागद, सिमेंट, इत्यादि पंधांतील घडामोडींचा आढावा घेतला आहे. स्टॉक एक्सचेंजवरील घडामोडींचीहि थोडक्यांत माहिती दिलेली आहे. त्याच-प्रमाणे, १९४२ सालांतील अपेक्षित घडामोडी सांगणे कठीण असले तरी त्यासंबंधांतील अंदाजहि देण्यांत आला आहे.

१९४१ च्या प्रारंभापेक्षा त्याचा शेवट स्टॉक एक्सचेंजला चांगला गेला. लोकांना शिल्लकी पैसे गुंतविण्याची पंचाईत पडू लागल्यामुळे भागांच्या किंमतीस बळकटी येऊ लागली. बाल्कन्स-मध्ये जर्मनीची चढाई झाल्यानंतर ५ मे रोजी भाव एकदम साली गेले, ते लवकरच पुनः वर आले आणि जपान युद्धांत पडेपर्यंत ते चढीचे राहिले. गेल्या वर्षी बँका, विमा कंपन्या व रेल्वेज ह्यांचे भाग व ठराविक व्याज देणारे रोखे ह्यांस विशेष मागणी होती, व त्या विभागांतील जवळ जवळ प्रत्येक भागाची किंमत अगदी वर गेली. वर्ष अखेरची भागांची किंमत साधारणपणे दोन वर्षांपूर्वीच्या मानाने २०% अधिक आहे. युद्ध परिस्थितीतहि बँकांची प्रगति असंड चालू राहिली, व त्यामुळे त्यांचे भागांचे किंमतीत १०% वाढ झाली. सेंट्रल बँकेच्या भागाची किंमत ५८ रुपयांपर्यंत वर

गेली. आयुर्विमा कंपन्यांस गेले वर्षे विशेष चांगले गेले नाही, तरी इतर विम्याच्या कंपन्यांनी जादा दराने हते घेतले व त्या प्रमाणांत त्यांस क्लेमस घावे न लागल्यामुळे, त्या कंपन्यांचे भागास मागणी वाढली. न्यू इंडियाचे भागाने तर विक्रमच केला. सर्व साधारणपणे, विमा कंपन्यांचे भाग १२% ने वर सरकले. मुंबईच्या कपास कापडाच्या गिरण्यांच्या भागांची किंमतहि वाढत गेली, ती डिसेंबरच्या मध्यापर्यंत. असोसिएटेड सिमेंटचे काम नीट चालल्यामुळे त्यांच्या भागांची किंमत १३८ रु. ८ आ. ची १८१ रु. ४ आ. मध्यंतरी झाली. बाँबे स्टीमच्या भागांस गेल्या वर्षी जेवढी मागणी होती तेवढी गेल्या वहा वर्षांत कधीच आली नव्हती. इलेक्ट्रिक कंपन्यांचे भागहि कमालीच्या तेजीत राहिले. बर्मा शेअरमध्ये जपानकडील बातमीप्रमाणे चढउतार होत राहिला, व डिसेंबर-मध्ये ते शेअर एकदम गडगडले. गेल्या कित्येक वर्षांत त्या भागांची किंमत इतकी साली गेली नव्हती. डिसेंबरमध्ये जपानला पॅसिफिक महासागरांत जे भराभर विजय मिळत गेले, त्यामुळे भाव आणखी वाढतील ह्या अपेक्षेने जे व्यवहार करीत होते, त्यांस चांगलाच धक्का बसला. कित्येक अजीबात बुडाले. सालील तक्त्यांत कांहीं प्रातिनिधिक कंपन्यांच्या भागांचे तुलनात्मक भाव दिले आहेत, त्यांवरून वरील अहवालाचे स्पष्टीकरण होईल. शेअर्सच्या भावांतील चढउताराचे मानाने सरकारी रोख्यांच्या भावांत चढउतार अल्प प्रमाणांत झालेला आढळून येतो. नोव्हेंबर-अखेरपर्यंत, सरकारी रोख्यांचे भाव नियंत्रणांत राहू शकले व त्यांत चढउतार झालाच नाही असे म्हणता येईल. विमा व तत्सम संस्था व वॉर रिस्क इन्शुरन्स फंडासारखे पैसे गुंतवू इच्छिणारे सरकार ह्यांचेकडून सरकारी रोख्यांस चांगली मागणी होती. तथापि जपानच्या आक्रमणाने सरकारी रोख्यांसहि थोडा धक्का दिला. युद्धविषयक इतर कोठल्याहि बातमीचा ह्या रोख्यांवर परिणाम न होता त्याची किंमत ९६ पर्यंत वर गेली होती. परंतु जपानने युद्ध पुकारताच ती ९२ रुपयांवर आली. वर्षअखेर ती ९२ रु. १२ आणे झाली.

	१९४०	१९४१		१९४१	वर्षातील वाढ अगर घट.
	२०-१२-४०	सर्वात ज्यास्त.	सर्वात कमी.	२२-१२-४१	
शेअर्स.					
बाँबे हाईंग	१०४८ १२	१५१०-०	९७२-०	१२४५-०	+ १९६-४
सेंचरी	३६७-८	५८२-०	३४८-०	४२२-०	+ ५४-८
सिंथ्रेक्स	१०१-०	२८०-०	९०-०	२२९-८	+ १२८-८
आंध्र वॅली	१६३५-०	१८८५-०	१६०७-८	१६५५-०	+ २०-०
टाटा डिफेंड	१८९०-०	२,३५५-०	१६२०-०	१७१०-०	- १८९-०
बेलापूर	२१८-०	३४५-०	१९७-०	२८४-०	+ ६६-०
बाँबे बर्मा ओल्ड	५५८-१२	६१७-८	२९५-०	३७०-०	- १८८-१२
असोसिएटेड सिमेंट	१४०-०	१८१-०	१३०-१२	१६३-०	+ २३-०
रिझर्व्ह बँक	१०५-४	११४-१२	१०२-०	१०५-०	- ०-४
सेंट्रल	४०-६	५५-०	३९-१०	४७-१२	+ ७-६
न्यू इंडिया	४०-०	६१-०	३९-१४	५१-०	+ ११-०
सरकारी रोखे.					
३ ३/४%	९४-०	९६-२	९२-०	९२-१०	- १-६
५% १९४५-५५	११२-६	१३२-८	१०८-८	१०८-१०	- ३-१२
४% १९६०-६०	१०७-८	१११-२	१०७-८	१०८-०	+ ०-८

स्फुट-विचार

पुणे येथील रानडे सप्ताह

न्यायमूर्ति रानडेच्या शतसांवत्सरिक जन्मतिथि साजरी करण्याचा कार्यक्रम अनेक ठिकाणी उत्साहपूर्वक पार पाडण्यांत आला आहे आणि येत आहे. कित्येक शहरांतून त्यासंबंधांत सप्ताह साजरा करण्यांत आला आहे. पुणे येथे न्यायमूर्तीच्या विविध प्रकारच्या कामगिरीस अनुलक्षण आर्थिक व व्यापारी परिषद, साहित्यिकांची व इतिहासतज्ञांची सभा, स्त्रियांचे संमेलन, धार्मिक विषयावर भाषणे, विद्यार्थ्यांच्या संभाषणांची चटाओढ, इत्यादि कार्यक्रम झाला आणि मुख्य दिवशी म्हणजे गेल्या १८ तारखेस हिराबागेच्या आवारांत प्रकट सभा बसली. बाबासाहेब जयकर यांच्या अध्यक्षतेखाली भरून ती श्री. तात्यासाहेब केळकर, पार्शी समाजाचे धर्मगुरु, श्री. जेधे, सर रफिउद्दिन अहमद व प्रो. काळे ह्या वक्त्यांची भाषणे झाली. हिराबाग आणि तिच्यामधील इमारत ही सार्वजनिक मालकीची असून त्यांची व्यवस्था टाऊन हॉल कमिटी ह्या नांवाच्या विश्वस्तांच्या हातांत आहे. सार्वजनिक उपयोगासाठी ह्या मालमत्तेचा उपयोग व्हावा ह्या हेतूने ती स्वरेदी करण्यांत न्यायमूर्ती रानडे ह्यांनी पुढाकार घेतला होता आणि तिच्या पटांगणांत व इमारतींत सभा, संमेलने व प्रदर्शने भरली असल्याने तिच्यामधील मुख्य दिवाणखान्यास रानडेच्या नांव घावे असे शतसांवत्सरिक प्रसंगाच्या निमित्ताने ठरले आणि ही गोष्ट परवांच्या सभेचे अध्यक्ष श्री. जयकर ह्यांनी औपचारिक रितीने जाहीर केले. हे न्यायमूर्तीचे स्मारक करण्यांत औचित्य दाखवण्यांत आले असल्याने त्याबद्दल टाऊन हॉल कमिटीचे व पुणेकरांचे अभिनंदन करणे आवश्यक आहे.

पुण्याच्या सभेतील भाषणे

न्यायमूर्ति रानडेच्या सार्वजनिक कार्य देशातील सर्व धर्मांच्या व वर्गांच्या हितासाठी होते ह्याची जाणीव पुण्यातील १८ तारखेच्या सभेतील भाषणांवरून स्पष्ट होण्याजोगी आहे. पार्शी समाजाच्या वतीने त्यांच्या धर्मगुरूंनी हिंदी राष्ट्राचे पुढारी ह्या नात्याने न्यायमूर्तीची योग्यता किती उच्च दर्जाची होती ह्याचे दिग्दर्शन केले. सर रफिउद्दिन अहमद ह्यांनी मुसलमान समाजाच्या वतीने ह्याच गोष्टीवर जोर दिला. आपल्या देशाच्या उन्नतीसाठी लोकांनी आपली सर्वांगीण प्रगति केली पाहिजे आणि राजकीय, सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक क्षेत्रांत त्यांचे पाऊल सारखे पुढे पडत गेले पाहिजे ह्या न्यायमूर्तीच्या भूमिकेचे रहस्य प्रो. काळे ह्यांनी आपल्या भाषणांत समजावून सांगितले. जगातील सर्व घडामोडी ईश्वरी संकेताप्रमाणे चालत असतात आणि हिंदुस्थानांत ब्रिटिश राज्य प्रस्थापित झाले ह्याचा ईश्वरी हेतू ह्या देशाची उन्नति ह्याच मार्गाने व्हावी अशी असल्याविषयी न्यायमूर्तीची दृढ श्रद्धा होती. तथापि ते देववादी नसून प्रयत्नवादी असल्याने हिंदी लोकांनी परिस्थितीचा पूर्ण फायदा करून घेतला पाहिजे अशी त्यांची शिकवण होती आणि तीस अनुसरून त्यांनी अनेक प्रकारांच्या चळवळी हाती घेतल्या. हिंदी अर्थशास्त्राने ब्रिटिश अर्थशास्त्राची जागा का घेतली पाहिजे ह्याचे विवेचन त्यांनी येथे व समर्पक रीतीने केले आणि स्वदेशी वसाहतीच्या उत्कर्षाचे कार्य चालू केले. श्री. जेधे ह्यांनी सत्यशोधक समाजाचे प्रतिनिधि

ह्या नात्याने भाषण करून महात्मा फुले आणि न्यायमूर्ति रानडे ह्यांनी जनतेस धार्मिक स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठी कसे सहकार्य केले ह्याचे वर्णन केले. सभेचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब जयकर, ह्यांनी आपल्या भाषणांत न्यायमूर्तीच्या सार्वजनिक चरित्राचे रहस्य मोठ्या धार्मिक रीतीने व विस्ताराने उकलून दाखवले. न्यायमूर्तीचे लेख व भाषणे ह्यांचा भरपूर आधार घेऊन त्यांचे धार्मिक, सामाजिक व आर्थिक सुधारणेच्या संबंधातील विचार साध्या व स्पष्ट शब्दांत त्यांनी पुढे मांडले. मराठ्यांच्या इतिहासाचे रहस्य न्यायमूर्तींनी किती भेदक बुद्धीने ओळखून उघडे केले आणि आपले सामाजिक सुधारणेचे तडजोडीचे धोरण किती कौशल्याने जनतेच्या गळी उतरवले त्याचे विवेचन डॉ. बाबासाहेबांनी रसाळभाषीने व परिणामकारक रीतीने केले. न्यायमूर्तीच्या कार्याची थोरवी सामान्य बुद्धीच्या माणसाच्या मनावर ठसावी आणि त्यांच्या पुण्य स्मरणाने जनतेस सर्वांगीण प्रगतीच्या बाबतीत स्फूर्ति प्राप्त व्हावी ह्या प्रकारचे त्यांचे संबंध भाषण होते.

हिंदी आयुर्विमा व्यवसायावरील नवे उत्कृष्ट पुस्तक

हिंदी आयुर्विमा कंपन्यांच्या व्यवहाराविषयी सुपरिन्टेंडेंट ऑफ इन्शुरन्सने १९४० च्या ताज्या इअर बुकांत सुचविलेल्या सुधारणा व त्याने दिलेला इषारा ह्यामुळे विमाक्षेत्रांत थोडी चळविलेला झाली. १९३८ च्या विमा कायद्याचा जाचकपणा नवीन अथवा मजबूत पाया नसलेल्या कंपन्यांस जाणवू लागला. सुपरिन्टेंडेंट ऑफ इन्शुरन्सचे धोरण विमा कायद्याची कडक अंमलबजावणी करण्याचे दिसून येत आहे. विमा कायद्याचे मूळ हेतूबद्दल कोणाची तक्रार नाही. परंतु दीर्घ काळ लाढावलेल्या मुलास एकदम शिस्त लावता येत नाही, तसाच कांहींसा प्रकार विमा कंपन्यांच्या बाबतीत झालेला आहे. कायद्याची अंमलबजावणी जरा सहानुभूतिपूर्वक करण्यांत यावी व कंपन्यांना आपला व्यवहार सुधारण्यास थोडी सवलद देण्यांत यावी असे विमा कंपन्यांचे म्हणणे आहे. नव्या कंपन्यांनी वेळ न गमावता आपल्या विमदारांच्या हिताचे दृष्टीने, इतर कंपन्यांशी एकीकरण करावे, काटकसरीने कारभार चालवावा, नाहीतर त्यांची बिकट परिस्थिती होईल, असा सुपरिन्टेंडेंट ह्यांचा अभिप्राय आहे. गेली कांहीं वर्षे इअर बुकांतून नव्या कंपन्यांच्या स्थापनेस प्रतिकूल असा इषारा देण्यांत येत असे व १९३८ चा विमा कायदा अंमलांत आल्यानंतर अशा इशान्याची आवश्यकता उरली नाही. हिंदी विमा व्यवसायाची प्रगति कोणत्या दिशेने होत आहे व त्यांत खरे संकट कोठे आहे, ह्याची छाननी १९४० चे इअर बुक प्रसिद्ध होण्यापूर्वीच श्री. बी. एन. सहस्रबुद्धे ह्यांनी आपल्या "स्पॉटलाइट्स ऑफ इंडियन लाइफ इन्शुरन्स" ह्या अत्यंत उपयुक्त इंग्रजी पुस्तकांत केली व ह्या दृष्टीने श्री. सहस्रबुद्धे हे अभिनंदनास पात्र आहेत. श्री. सहस्रबुद्धे ह्यांस पंधाचा दीर्घ अनुभव असून विमाक्षेत्रांत त्यांनी प्रत्यक्ष दहा वर्षे काम केलेले आहे व त्यांनी हिंदी विमान्यवसायाचा उत्कृष्ट अभ्यास करून, कोणत्याही प्रकारचा पूर्वग्रह करून न घेता, प्रस्तुत पुस्तकांत आपले विचार निर्भीडपणे मांडले आहेत. विमा उतगण्याचे वेळी कोणत्या कंपनीची निवड करावी, हे ठराविण्यास मार्गदर्शन करण्याचा पुस्तकाचा प्रमुख हेतू आहे. आपण करीत असलेल्या व्यवसायाचे सूक्ष्म परीक्षण स्वतःच करण्यास सवलद नसलेल्या नव्या कंपन्यांचे चालकांस हे पुस्तक फारच मार्गदर्शक वाटेल. पुस्तकाचे तपशीलवार परीक्षण येथे करता येण्याजोगे नाही; ते स्वतंत्रपणेच केले पाहिजे.

"Spotlights of Indian Life Insurance" ले:—बी. एन. सहस्रबुद्धे. किं. रु. ३, आगाऊ पाठविणारास टपालखर्च माफ.

पुण्यांतील प्रदर्शनांची पूर्वपीठिका

“पुण्यांतील पहिले मोठे व सुप्रसिद्ध प्रदर्शन १८८८ साली न्या. रानडे यांच्या प्रोत्साहनाने व कै. माधवराव नामजोशी यांच्या सटपटीने हिराबागेतील टाऊन हॉलमध्ये भरले होते. त्याच प्रदर्शनांतून प्रदर्शन समितीचे चिटणीस श्री. धारपुरे यांच्या अविश्रांत श्रमाने अखिल हिंदुस्थानांत नांवारूपास आलेल्या लॉर्ड रे इंडस्ट्रिअल म्युझियम या नमुनेदार संग्रहालयाचा जन्म झाला. पहिले प्रदर्शन पाहिलेले श्री. तात्यासाहेब केळकर नि. बॅ. गाडगीळ यांच्याकडून त्या वेळच्या आठवणी ऐकावयास मिळतात. १८९० साली संग्रहालयाच्या इमारतीची योजना कायम होऊन तोफखान्याच्या आवारांत त्याचा पाया घालण्याचा समारंभ झाला. त्यावेळी प्रो. वा. गो. काळे हे उपस्थित होते. परंतु पुढे इमारतीची योजना मागे पडली. श्री. नामजोशी हे अकाली मृत्यु पावले व संग्रहालयसंवर्धनाचे काम थंडावले. असेरीला कार्यकर्त्यांच्या अभावी इंडस्ट्रिअल असोसिएशन ऑफ वेस्टर्न इंडिया या संस्थेने संग्रहालय व रु. १४००० चा निधि पुणे म्युनिसिपालिटीच्या व्हाली केला. न्या. रानडे हेच या भागांतील औद्योगिक प्रदर्शनाच्या चळवळीचे जनक असल्याने त्यांच्या जन्मदिनोत्सवानिमित्त भरणाऱ्या औद्योगिक परिषदेबरोबर आम्ही हे प्रदर्शन भरवीत आहो.”—पुणे येथील प्रदर्शन समितीचे अध्यक्ष, श्री. द. व. फाटक यांचे भाषण.

रिझर्व्ह बँकेच्या कार्याचा आढावा

“रिझर्व्ह बँकेकडे विचारासाठी आलेला पहिला महत्त्वाचा प्रश्न म्हणजे दक्षिण हिंदुस्थानातील बँकिंगचे क्षेत्रांत उढालेला गोंधळ हा होय. नंतर युद्धास प्रारंभ झाला व बँक रेटसंबंधी तर्कवितर्क चालू झाले. त्यानंतर हुंडणावळीच्या नियंत्रणाचा महत्त्वाचा प्रश्न उपस्थित झाला व ब्रिटिश कर्जाची हिंदुस्थानाने केलेली फेड ही अगदी ताजी बाब आहे. ह्या सर्व बाबतींत रिझर्व्ह बँकेने अगदी तपशीलवार इतकी उत्कृष्ट कामगिरी बजावलेली आहे की, हिंदी लोकांना जबाबदारीच्या जागांवर राहून मोठे प्रश्न सोडविता येत म्हणणारांस रिझर्व्ह बँकेने खूप बसविले आहे. रिझर्व्ह बँकेचे बँकिंग, चलन, हुंडणावळ, सहकारी चळवळ इत्यादि बाबतींतील कार्य तिच्या टीकाकारांसहि समाधानकारक वाटेल इतके चांगले झाले आहे, परंतु सावकारांना ती अद्याप आपल्या कक्षेत आणू शकलेली नाही. त्रावणकोर बँकेच्या प्रकरणानंतर रिझर्व्ह बँकेने बिगर शेड्यूल्ड बँकांसहि आपल्या जाळ्यांत घेतले आहे. सावकारांवर रिझर्व्ह बँकेचे निर्विध लादण्यास मुंबईचे प्रॉफ अनुकूल आहेत, चेडीना ते नको आहेत व मारवाड्यांचे त्याकडे लक्षही नाही.”—रिझर्व्ह बँकेचे माजी डे. गव्हर्नर सर प्रणिलाल नानावटी यांचे उद्गार.

श्रीगणेश मोफत वाचनालय व ग्रंथालय, पुणे

या संस्थेचा २२ वा वार्षिक समारंभ श्री. सरदार आबासाहेब मुजुमदार यांचे अध्यक्षतेसाठी साजरा झाला. यावेळी संस्थेच्या ग्रंथालयशाखेस श्री. डॉ. ह. मुळे यांनी ५१ रु. ची पुस्तके देणगी दाखल दिली व श्री. बी. एम्. जितीकर यांनी आपलेकडील १०० पुस्तके काही अटींवर संस्थेच्या उपयोगासाठी दिली आहेत, याबद्दल संस्था त्यांची आभारी आहे असे चिटणीस कळवितात.

हिंदी तांदळाचे पीक

आंतरराष्ट्रीय हिंदी व्यापारातील साद्य धान्यांचे आयात-निर्गतीमध्ये तांदळाचा अनुक्रम तिसरा लागतो. हिंदुस्थान व चीन ह्या दोन देशांत मिळून तांदळाच्या एकूण जागतिक उत्पादनापैकी दोन तृतीयांश उत्पादन होते तरी त्या देशांना तांदळाची आयात करावी लागते. गेल्या दहा वर्षांत हिंदुस्थानने दरसाल १५ ते २५ लक्ष टन तांदळाची आयात केलेली आहे.

तांदूळ निर्गत करणाऱ्या देशांत ब्रह्मदेश, सयाम व इंडोचायना हे प्रमुख आहेत. एकट्या ब्रह्मदेशांतून जागतिक निर्गतीच्या ३०% म्हणजे ३० लक्ष टन तांदळाची निर्गत होते व त्यांतील बराच मोठा भाग हिंदुस्थानांत येतो. तांदळाचे लागवडीवर व व्यापारावर बहुसंख्य ब्रह्मी लोकांची उपजीविका अवलंबून आहे.

हिंदुस्थानांत एकूण लागवडीसाठी जमिनीपैकी १८% व साद्य धान्यांचे लागवडीसाठी जमिनीपैकी ३६% जमिनीत तांदूळ लावण्यांत येतो. ह्यावरून तांदळाच्या पिकाचे महत्त्व लक्षांत येईल. दरसाल सुमारे ७,६२,६०,००० एकर जमिनीत तांदूळ लावला जातो. एकट्या बंगालमध्येच २,१०,००,००० एकरांत भात पेरला जातो. तांदळाचे हिंदी वार्षिक उत्पादन साधारणपणे २ कोटी, ९० लक्ष टन इतके आहे, व त्याची किंमत सुमारे, २ अब्ज, ७६ कोटी रुपये भरते. एकूण उत्पादनापैकी ८८% उत्पादन ब्रिटिश हिंदुस्थानांत व १२% उत्पादन संस्थानी हद्दीत होते. हिंदुस्थानांत होणाऱ्या तांदळाच्या वार्षिक आयातीची किंमत १३३ कोटी रुपये भरते. हिंदुस्थानांत तांदळाचा दरमाणाशी सरासरी वार्षिक उठाव ९०% शेर आहे. बंगालमध्ये ते प्रमाण १७२ शेर पडते. ब्रह्मदेशांत ते ११५% शेर आहे.

धरित्रीमातेच्या

सेवेसाठी—

आपलें जीवन वाहणाऱ्या तरुण-तरुणीची कथा

संगम

नवयुग चित्र

५ वा यशस्वी

आठवडा

मिनवर्हा-पुणे

रोज दोन खेळ ६। व १० शनि. रवि. सोम.

जादा खेळ ३। वा.

कॅलेंडर-प्रदर्शन, पुणे, १९४२.

चालू सालचे कॅलेंडरप्रदर्शन फेब्रुवारीचे दुसरे आठवड्यात भरविण्यांत येणार आहे.

व्यापारी मंडळींनी प्रदर्शन यशस्वी करणेसाठी आपले १९४२ चे कॅलेंडरची एक प्रत कमिटीकडे पाठवून आपली सहानुभूति व्यक्त करावी.

चिटणीस, प्रदर्शन-कमिटी, १४०८ कसबा. नव्यापुलाजवळ, पुणे.

हितचिंतक-ग्रामपंचायत विशेषांक

लिंब येथील 'हितचिंतक' ने ग्रामपंचायत विशेषांक म्हणून आपला २४ व्या वर्षाचा पहिला अंक ग्रामपंचायतींना उपयुक्त व मार्गदर्शक व्हावा ह्या दृष्टीने प्रसिद्ध केलेला आहे. अंकांत ग्रामोन्नतिविषयी बरेच लेख आलेले आहेत. ह्या पुढे 'हितचिंतक' अत्येक अंकांत पंचायतीसाठी एक पृष्ठ नियमित देणार आहे.

निवडक बाजारभाव

बँक रेट (२० नोव्हेंबर, १९३५ पासून)	%
सरकारी आणि निमसरकारी रोखे	
५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१०८-४
४% १९४३	१०३-०
३ ३/४% बिनमुदत	९५-१
३ ३/४% १९४०-५०	१०१-८
३% (१९६३-६५)	९४-४
२ ३/४% १९४८-५२	९७-४

मंडळ्यांचे भाग

(कंसातील पहिला आकडा नागाची वर्शनी किंमत, दुसरा आकडा वसूल झालेले भांडवल व कंसांतरचा आकडा वार्षिक डिबिडंड दर्शवितो.)

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११% ...	१४५-०
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०% ...	१११-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ९% ...	४७-८
इंपीरिअल बँक (५००) १२% ...	१५७०-०
रिझर्व्ह बँक (१००) ३ ३/४% ...	१०५-०
बाँचे ट्रॅन्चे ऑर्डि. (५०) १२% ...	१३८-०
टाटा पॉवर ऑर्डि. (१०००) ५ ३/४% ...	१५८१-४
आंध्र बॅंकी ऑर्डि. (१०००) ७ ३/४% ...	१६५५-०
अहमदाबाद प्रांतज (५००) ११ ३/४% ...	८५५-०
तापी बॅंकी (५००) ८% ...	६४१-४
बेलापूर शहर (५०) १० ६/८% ...	२१८-०
इन्व्हेस्टमेंट ट्रस्ट (१००-५०) २ ६/८% ...	४९-०
शिया स्टीम (१५) १ ६/८% ...	२०-३
न्यू इंडिया विमा (७५-१५) १ ६/८ आ. ...	५२-१२
ओरिएंटल विमा (२००) १२ ५/८% ...	४२६०-०
टाटा आयर्न ऑर्डि. (७५) १५ ६/८% ...	३०३-८
टाटा आयर्न डिबिडंड (३००) १७ १/८ आ. ० ६/८% ...	१६००-०
असोसिएटेड सिमेंट (१००) ५ ६/८% ...	१५६-०

सोनं-बांदी

सोनं (मिटर) प्रत्येक तोळ्यास	४६-६-६
बांदी प्रत्येक १०० तोळ्यास	७०-१२

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल	₹. २,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल	₹. १,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड	₹. १,१५,५०,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएंटल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा : बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काठवादेची आणि मलबार हिल.

इतर शाखा : अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्याम्प स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, कराची, नागपूर (किंग्ज्), नागपूर (इतवारी बजार), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर कुनीलाल धी. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. 'सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दररोजच्या ₹. १०० ते ₹. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. ₹. १,००,००० वरिल व्याज सात योजनेने दिले जाते. सद्गमाही असेर व्याजाची किमान रक्कम ५ ₹. पेक्षा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

विल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्झिक्यूटिव्ह व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत. बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:-टी. आर. लालवाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा : इलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

अधिकृत भांडवल	: ₹. १०,००,०००
विक्रीस काढलेले भांडवल	: ₹. ५,००,०००
खपलेले भांडवल	: ₹. ४,१४,०५०
वसूल झालेले भांडवल	: ₹. २,०६,९७५
एकूण खेळते भांडवल	: ₹. ३३,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे	श्री. मा. रा. जोशी
श्री. न. ग. पवार	श्री. श्री. गो. मराठे
श्री. त्र्यं. वि. रामटे	श्री. र. चि. सोहोनी
श्री. वा. पु. वरें	मि. फ. दो. पद्मजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची सरेदीविक्री कसोशीने करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४० असेर पुण्या होणाऱ्या वर्षी व. सा. व. शेकडा ४ टक्के करमाफ डिबिडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले
मॅनेजर.

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे
मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत
कॉमनवेलथ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

पावसाळ्यांतील उपयुक्त औषधें

❖ संग्रह करा ❖

कॉलरा गोळी, संजीवनी गुटी, कुटजारिष्ट,

पाचकवटी, पंचकोलासव

तसेंच

पंडुरोगावरील अप्रतिम गुणकारी

—: रक्तवर्धक :—

सुवर्णकल्प, बालजीवन, अस्थिपोषक,

रक्तशोधक, कफनाशक हीं पेटंट

औषधें मागवा

मुख्य दुकान—गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे

आयुर्वेद रसशाळा पुणे, लि.

सर्व तऱ्हेची कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

‘पायोनियर डाइंग हाऊस’

कोचाचे कापड (Casement cloth), दाराचे पडदे, टेबल कव्हर इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना:—

भिकारदास मारुती रोड, दातेवाडी, पुणे.

**मधुमेहावरील
औषध**

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

हे पत्र पुणे, पेठ भांबुर्डा घ. नं. ९१५१९ आर्यभूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. श्रीपाद बामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवास,' भांबुर्डा, घ. नं. ९२४१९३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.